

Préhistoire et histoire

Lorsque nous voulons raconter les événements dont nous avons été les témoins, il nous suffit de nous remémorer nos propres souvenirs. Pour les temps immédiatement antérieurs, il nous faut déjà faire appel à la mémoire des personnes plus âgées. Mais si nous voulons remonter plus haut dans le passé, nous n'avons plus guère que la ressource de consulter les écrits laissés par nos ancêtres.

Or, l'écriture apparaît seulement dans quelques rares régions privilégiées, comme la Mésopotamie, l'Égypte, vers l'an 3200 avant J.-C.

Mais alors, direz-vous, il ne nous reste aucun espoir de connaître les temps les plus reculés de l'humanité primitive? Certes, nos chances ont beaucoup diminué. Par bonheur, les archéologues, grâce aux fouilles qu'ils ont pratiquées, ont pu exhumers parfois les restes pétrifiés du squelette de l'homme, ses outils, ses armes, ses œuvres d'art. Ils ont pu restituer, au moins partiellement, ses origines, son évolution, son genre de vie. Les géologues ont même réussi à préciser les conditions climatiques dans lesquelles il a vécu.

L'histoire ne commence qu'avec les premiers documents écrits. La préhistoire est l'étude des immenses périodes qui précèdent la découverte de l'écriture.

Les illustrations ci-contre nous donnent une idée du long chemin parcouru par l'homme avant d'entrer dans l'histoire. La bande verticale, au

centre, indique la durée des quatre périodes glaciaires qui ont marqué l'hémisphère Nord durant l'ère quaternaire (l'ère humaine). La première glaciation a commencé il y a environ 600.000 ans et a pris fin il y a 550.000 ans. La dernière a débuté il y a environ 100.000 ans et s'est terminée 10.000 ans avant J.-C. L'homme semble être né en Afrique orientale; de là il s'est répandu par la route du Nil sur le pourtour méditerranéen et sur les régions centrale et méridionale d'Asie, jusqu'en Chine et à Java, enfin en Australie. Il apparaît en Eurasie (Europe et Asie) vers la fin de la première période glaciaire.

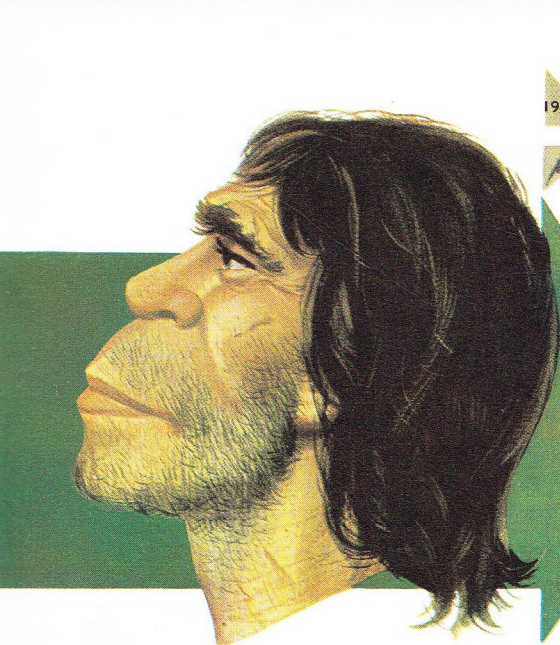
Les types de crânes humains représentés sur la partie gauche de l'image montrent à quel point l'homme a changé d'aspect au cours de son histoire : en bas, le crâne d'un homme qui a vécu en Afrique du Sud il y a plus d'un million d'années; au-dessus, la calotte crânienne plus récente d'un homme qui habitait l'île de Java; en haut, un homme de Neandertal, qui vivait en Europe il y a 150.000 ans. L'*Homo sapiens fossilis* appartient au type humain actuel; il apparaît beaucoup plus tard. C'est surtout de ses faits et gestes au cours des 6.000 dernières années que traite l'histoire.

Si nous représentions l'histoire de l'humanité par une année, nous devrions compter plus de 362 jours pour la préhistoire et moins de 3 jours pour la durée des temps historiques.

Au centre : les quatre périodes glaciaires, depuis le commencement de l'ère humaine. La ligne rouge marque, à la même échelle, la durée de l'ère chrétienne comparée à celle des âges précédents.

A gauche : trois types d'hommes primitifs.

A droite : la Vénus de Willendorf, chef-d'œuvre de l'art primitif; une grotte préhistorique en Chine; une carte montrant où habitaient les hommes de la préhistoire.

4.000
10.000

IV

100.000

150.000

III

200.000

250.000

400.000

II

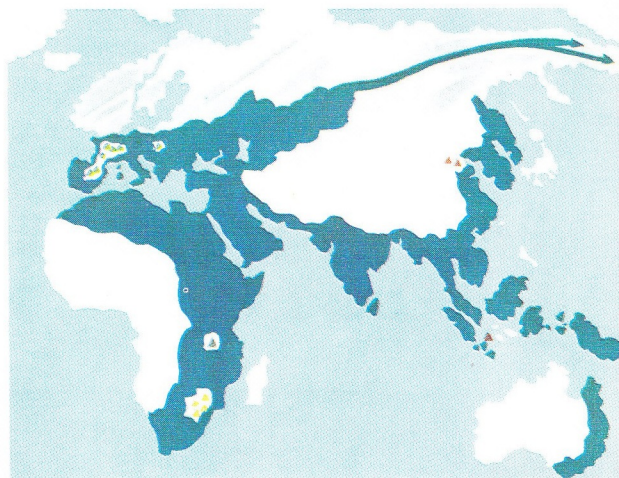
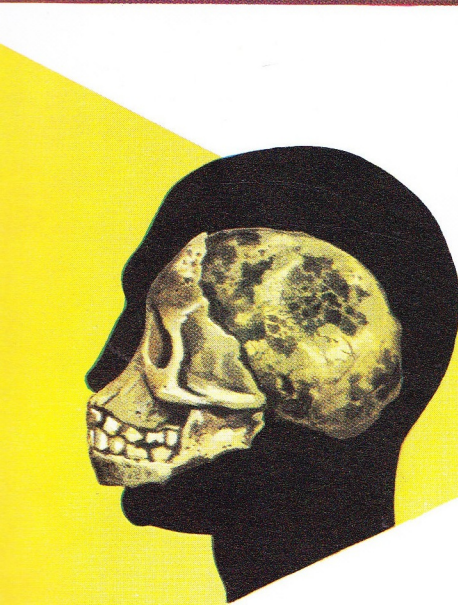
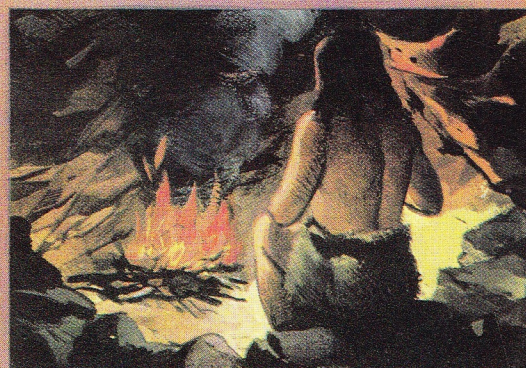
450,000

500.000

550.000

I

600.000

HOE VER GAAT DE GESCHIEDENIS TERUG ?

Niemand zal een geheel volledig verslag kunnen schrijven van alles wat hij de dag tevoren heeft gedaan en gezien. Talloze kleinigheden is hij reeds vergeten. Misschien ging hij met de bus naar zijn werk. Toen zag hij een gezette vrouw, die in haar portemonnaie naar kleingeld moest zoeken, een kleine jongen die zijn schooltas maar niet dicht kon krijgen en nog veel meer. Maar waarschijnlijk is hij beiden vergeten en zeker zal hij er niet aan denken, hen in het verslag van zijn doen en laten van die dag op te nemen. Hoewel hij de krant met belangstelling heeft gelezen, is hij beslist de meeste kleine berichten reeds vergeten.

Hij mag nog zoveel moeite doen; hij zal niet meer kunnen geven dan een lijst van wat hij meent dat zijn interessantste bezigheden waren. Hij zal zelfs geen lijst kunnen geven van de dingen, die wij het interessantst vinden. Als de man loodgieter is, dan zal hij bijvoorbeeld kunnen aantekenen dat hij die dag twee verbindingstukken reinigde. Wij zouden wel eens willen vernemen, hoe hij dat precies deed. Maar hij heeft dat karweitje al zo dikwijls opgeknapt, dat het hem helemaal ontgaat hoe belangwekkend het voor ons zou kunnen zijn. Dus zegt hij daar maar niets over.

De meeste mensen van vroeger die verslagen schreven over hun leven en over de gebeurtenissen van hun tijd, werkten op dezelfde manier. Zij lieten alles weg wat ze vervelend vonden en noteerden alleen dat, wat zij als het belangrijkste beschouwden. Zo zijn zelfs de best geschreven verslagen nooit volledig. Gelukkig kunnen we dikwijls de gapingen opvullen aan de hand van voorwerpen uit die tijd, die ze werkelijk gebruikten. We lezen bijvoorbeeld in de Bijbel dat David zijn zwaard trok en het hoofd van een Filistijn afsloeg. Maar we lezen niet, hoe het zwaard er uitzag, waarvan het gemaakt was, of hoe groot het was. Maar de oudheidkundigen hebben nu zwaarden opgegraven, die ten tijde van David in en rond Palestina werden gemaakt. Aldus krijgen we een zeer goed begrip van de werkelijke toestand.

Er zijn dus twee manieren om iets over het verleden

te weten: geschreven verslagen lezen en de voorwerpen opgraven, die de mensen maakten en gebruikten. Wapens, werktuigen en gebouwen kunnen vele duizenden jaren blijven bestaan, en als ze worden gevonden, kunnen ze ons iets leren over mensen die leefden lang voordat het schrijven bekend was. Maar de echte geschiedenis begint pas bij de eerste geschreven verslagen. Van dan af kan onze kennis steunen zowel op geschreven verslagen als op gevonden overblijfselen.

De illustraties hiernaast tonen aan, hoe lang de mens reeds bestaat en hoever terug de echte geschiedenis gaat. De banden in het midden wijzen in grote lijnen aan, hoe lang de grote IJstijden duurden. De eerste IJstijd (onderaan) begon ongeveer 600.000 jaar geleden en eindigde ongeveer 550.000 jaar geleden. De vierde IJstijd (bovenaan) begon ongeveer 118.000 jaar geleden en was pas omstreeks 10.000 vóór Christus helemaal teneinde. Hoewel niet helemaal op de mens van tegenwoordig lijkend, leefden er toch reeds mensen op de aarde omstreeks het einde van de eerste IJstijd. We weten iets over hen door de gevonden overblijfselen van de voorwerpen die ze maakten en door de overblijfselen van hun eigen beenderen. We weten meer over de mensen die gedurende en kort na de vierde IJstijd leefden, omdat we heel wat meer van hun overblijfselen hebben gevonden.

Maar slechts van de mensen die omstreeks 4.000 vóór Christus of later leefden, hebben we geschreven stukken gevonden en slechts van hun geschiedenis kunnen we beweren, dat we ze tamelijk goed kennen. Het plaatje onderaan links toont de schedel van een mens, die veel langer dan een half miljoen jaren geleden in Zuid-Afrika leefde. Daarboven is de schedel afgebeeld van een mens, die wat later op Java woonde en bovenaan staat de Neanderthal-mens, die 150.000 jaar geleden in Europa woonde. De huidige mens, homo sapiens récents, verscheen pas veel later, en de geschiedenis houdt zich voornamelijk bezig met zijn handelingen van niet meer dan de laatste 6.000 jaar

Midden : De vier IJstijden van het begin der geschiedenis tot 4.000 vóór Christus (bruine lijn). De rode lijn laat zien, op dezelfde schaal, de duur van de Christelijke jaartelling, vergeleken met die van de voorafgaande periodes. **Links :** Drie types van primitieve mensen. **Rechts :** De Venus van Willendorf, een vroeg werk van de moderne mens ; een oude Chinese holwoning ; een kaart met de woonplaatsen van de voorhistorische mens (kleuren als op de bijgevoegde illustraties).

Globerama

HISTOIRE DES CIVILISATIONS MENS EN WERELD, VROEGER EN NU

CASTERMAN

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New York)
danois (Munsgaard Scandinavisk Bogforlag)
finlandais (Munsgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex)
suédois (Munsgaard)

2e édition, 1964

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Art © 1959 by Esco, Anvers

Text © 1963 by Casterman, Paris

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.